

Liberalizmus ako večná diskusia, neustály dialóg a strach pred definitívnym rozhodnutím: Bud' – alebo, II. časť

Carl Schmitt

8. februára 2024 ✚ História ✚ Revolúcia a kontrarevolúcia

predchádzajúca časť:

Liberalizmus ako večná diskusia, neustály dialóg a strach pred definitívnym rozhodnutím: Bud' – alebo, I. časť

Ilustračný obrázok: Alexander rozsekáva gordický uzol

zdroj: picryl.com

Liberalizmus - odmietanie rozhodnutia

Podľa Donoso Cortésa je samou podstatou meštiackeho liberalizmu to, že sa v tomto boji nerozhodne, a že sa miesto toho pokúsi nadviazať diskusiu. Cortés definuje buržoáziu priamo ako „*diskutujúcu triedu*“ (una clase discutidora). Tým pádom je stratená, pretože z toho plynie, že sa chce vyhnúť rozhodnutiu. Trieda, ktorá vkladá všetku politickú aktivitu do rečí, do tlače a do parlamentu, nedorástla na úroveň doby sociálnych konfliktov. Všade je vidno vnútornú neistotu a polovičatosť tejto liberálnej buržoázie, žijúcej v monarchii po roku 1830. Jej liberálny konštitucionalizmus sa pokúša paralyzovať kráľa parlamentom, avšak predsa len ho chce ponechať na tróne, teda ide o rovnakú nedôslednosť, akej sa dopúšťa deizmus, keď vylučuje Boha zo sveta, avšak predsa len trvá na jeho existencii.

Tu prijíma Donoso Cortés od Bonalda nesmierne plodnú paralelu medzi metafyzikou a teóriou štátu. Liberálna buržoázia teda chce Boha, avšak nesmie byť aktívny; chce monarchu, ale musí byť bezmocný; požaduje slobodu a rovnosť a aj tak sa usiluje o obmedzenie volebného práva na majetné triedy, aby zaistila vzdelaniu a majetku potrebný vplyv na zákonodarstvo, akoby vzdelanie a majetok dávali právo utláčať chudobných a nevzdelaných; odstraňuje aristokraciu krvi a zavádza nehanebné panstvo aristokracie peňazí, najstupídnejšiu a najvulgárnejšiu formu aristokracie; nechce ani suverenitu kráľa ani suverenitu ľudu. Čo

teda vlastne chce?

Vnútorne rozpory liberalizmu

Podivuhodné rozpory tohto liberalizmu neboli nápadné len reakcionárom, ako boli Donoso Cortés a Friedrich J. Stahl, ale aj revolucionárom ako boli K. Marx a F. Engels. Dokonca nastal vzácny úkaz, že môžeme pri konkrétnej politickej skutkovej podstate konfrontovať meštianskeho nemeckého učenca hegelovského vzdelania so španielskym katolíkom, pretože obaja zistili rovnaké nedôslednosti, aby sa potom svojím rôznym hodnotením dostali k opačným vysvetleniam.

Lorenz von Stein hovorí o liberáloch presne: chcú monarchiu, teda osobnú štátnu moc, samostatnú vôľu a samostatný čin, ale urobia z kráľa exekutívny orgán a každý jeho čin urobia závislým na súhlase ministerstva; teda vylučujú práve onen osobný moment. Chcú kráľa, ktorý stojí nad stranami, ktorý by teda nutne musel stáť nad národným zastupiteľstvom a zároveň určujú, že kráľ nesmie robiť nič iné ako vykonávať vôľu tohto zastupiteľstva. Vyhlasujú kráľovu osobu za nedotknuteľnú, a predsa len mu dajú prisahať na ústavu; porušenie ústavy je teda možné, ale nie stíhateľné. *„Žiadny ľudský ostrovtip nie je dostatočne bystrý, aby pojmovo rozriešil tento rozpor“*, dodáva Stein.

Pri takej strane ako je liberálna, ktorá sa pýši svojím racionalizmom, to je pozoruhodné dvojnásobne. Pruský konzervatívce F. J. Stahl, ktorý vo svojich prednáškach s názvom *O súčasných stranách v štáte a cirkvi*, hovorí podobne o mnohých rozporoch konštitučného liberalizmu, má pre ne veľmi jednoduché vysvetlenie: nenávisť proti kráľovstvu a aristokracii ženie liberálneho buržuja naľavo; úzkosť o jeho majetok ohrozený radikálnou demokraciou a socializmom ho zas ženie napravo, k mocnému kráľovstvu, ktorého vojsko ho môže chrániť. Tak kolíše medzi oboma svojimi nepriateľmi a rád by ich oboch podviedol.

Úplne iné je Steinovo vysvetlenie. Odpovedá s odkazom na „život“ a spoznáva práve v mnohosti rozporov plnosť života: *„Neriešiteľné vzájomné prelínanie nepriateľských elementov, ... to je práve pravý charakter všetkého živého... Každé bytie v sebe skrýva svoj opak... Pulzujúci život spočíva práve v neustálom prelínaní sa protikladných síl, a v skutočnosti sa javia až vtedy protikladnými, keď sú vytrhnuté zo života.“*

Potom porovnáva vzájomné prenikanie protikladov s procesmi organickej prírody a osobného života, a hovorí o štáte, že aj on má svoj osobný život. Patrí podľa neho k podstate života – pomaly zo seba vytvárať vždy nové protiklady a vždy nové harmónie atď., atď.

Metafyzika liberalizmu

Takéto dialektické myslenie bolo tak pre Maistreho, ako aj pre Donoso Cortésa nemožné. Maistre to dokázal svojím úplným odmietnutím Schellingovej životnej filozofie; Donoso Cortés svojím zdesením, keď sa v Berlíne roku 1849 pozrel hegelianskej filozofii priamo do tváre. Obaja boli diplomatmi a politikmi veľkých skúseností a praxe, a uzavreli dosť rozumných kompromisov. Avšak systematický a metafyzický kompromis bol pre nich nepochopiteľný.

V kľúčovom bode suspendovať rozhodnutie tým, že poprieme, že tu je vôbec niečo, čo treba rozhodnúť, to sa im muselo javiť ako zvláštne panteistické blúznenie. Tento liberalizmus so svojimi nedôslednosťami a kompromismi môže podľa Cortésa trvať len v krátkom medziobdobí, v ktorom možno na otázku: Kristus či Barnabáš? odpovedať odročením alebo ustanovením vyšetrovacej komisie.

Takéto liberálne zmýšľanie a konanie nie je náhodné, ale je založené na liberálnej metafyzike. Buržoázia je trieda slobody slova a tlače, avšak nedostáva sa k týmto slobodám z dôvodu nejakého nastavenia psychologického či ekonomického, ani kvôli obchodníckemu zmýšľaniu a tak podobne. Už dávno sa vedelo, že idea liberálnych práv a slobody pochádza zo severoamerických štátov. Keď to nedávno demonštroval Georg Jellinek, bola to téza, ktorá mohla len ťažko prekvapiť katolíckeho filozofa štátu (rovnako tak málo ako aj K. Marxa, autora článkov o židovskej otázke). Práve tak málo prekvapiť, ako fakt, že ekonomické postuláty slobody obchodu a podnikania, sú v očiach radikálneho ideovo-dejinného skúmania len derivátmi určitého metafyzického jadra.

Donoso Cortés vidí vo svojej radikálnej duchovnosti u svojich nepriateľov vždy teológiu. Pritom vôbec „neteologizuje“. Žiadne mnohoznačné, mystické kombinácie a analógie, žiadne orfické orákulá. V listoch o aktuálnych politických otázkach je vecný, často krutý, bez ilúzií a bez záchvatov donquijotstva. V systematických myšlienkových pochodoch sa pokúša dospieť k dobrej, stručnej, dogmatickej teológii. Preto je jeho intuícia v duchovných záležitostiach často až zarážajúca. Definícia buržoázie ako „*diskutujúcej triedy*“ a poznanie, že jej náboženstvom je sloboda slova a tlače, sú toho dôkazom. Nepokladám to za finálne slovo o celom liberalizme, avšak rozhodne za úžasný náhľad na kontinentálny liberalizmus.

Napríklad v systéme takého Condorceta –, ktorého typologický význam odhalil a výstižne opísal Wolzendorff, snád kvôli príbuznosti ducha – musíme skutočne veriť, že ideál politického života spočíva v tom, že nielen spolok zákonodarcov, ale všetko obyvateľstvo diskutuje, že ľudská spoločnosť sa mení v jeden obrovský klub a pravda sa zjavuje hlasovaním. Donoso Cortés to však považuje len za metódu, ako sa vyhnúť zodpovednosti a ako dať slobode slova a tlače obzvlášť zdôrazňovanú dôležitosť preto, aby sa nakoniec nebolo treba rozhodovať.

Rovnako ako chce liberalizmus diskutovať o každej politickej drobnosti, práve tak by rád v diskusii rozriedil metafyzickú Pravdu. Jeho podstatou je vyjednávanie, vyčkávanie, polovičatosť, s nádejou, že bude možné premeniť definitívne vysporiadanie, krvavú rozhodujúcu bitku v parlamentnú debatu a že sa toto vysporiadanie bude dať nahradiť večnou diskusiou. Opakom diskusie je diktatúra.

Vývoj revolučného satanizmu

Je príznačné pre decizionizmus v Cortésovom ponímaní, že hneď myslí na extrémny príklad, že očakáva – Posledný súd. Preto pohŕda liberálmi, zatiaľ čo rešpektuje ateisticko-anarchistický socializmus ako svojho smrteľného nepriateľa a pripisuje mu satanskú veľkosť. Proudhon sa tomu posmieval a s narážkou na inkvizíciu, akoby sa už cítil na hranici, volal na Donoso Cortésa: „*Zapaľuj!*“

Satanizmus tej doby ešte nevyznával žiadnu dialektickú náhodu, ale bol silným morálnym princípom. Jeho princípom, aj literárnym, bolo povýšenie Satana na trón: „*Je to adoptívny otec tých, ktorých Boh Otec vyhnal z Raja*“, ako aj povýšenie bratovraha Kaina, zatiaľ čo Ábel bol buržuj, „*ktorý si v dome mastí svoje brucho. ... Plemeno Kainovo stúpa k nebesiam a Boh je zvrhnutý na zem.*“ (Baudelaire)

Lenže táto pozícia bola neudržateľná, pretože bola založená len na výmene rolí Boha a diabla. Preto je Proudhon v porovnaní s neskoršími anarchistami len moralistickým malomeštiakom, ktorý sa pridŕža autority otca rodiny a monogamného rodinného princípu. Až Bakunin dáva boju proti teológii celú konzekvenciu absolútneho naturalizmu. Síce chce tiež „*ohlasovať Satana*“ a pokladá to – v protiklade ku

K. Marxovi, ktorý opovrhoval každým náboženstvom – za jedinu pravú revolúciu, avšak jeho intelektuálny význam v skutočnosti spočíva v jeho predstave ľudského života, ktorý si mocou svojej prirodzenej správnosti tvorí pravidlá zo seba a pre seba. Pre neho teda nie je nič negatívne a zlé – okrem teologického učenia o Bohu a hriechu, ktoré človeka podľa neho označuje ako zlosyna, aby malo zámienku pre svoju panovačnosť a vládychtivosť.

Všetky morálne hodnotenia podľa neho vedú k teológii a autorite, ktorá násilne odporuje prirodzenej a imanentnej pravde a kráse ľudského života cudzou, zvonka nanútenou normou a ktorých príčinami sú lakomstvo a panovačnosť, a ktorých výsledkom je všeobecná korupcia tak tých, ktorí moc vykonávajú, ako aj tých, na ktorých je vykonávaná. Pokiaľ dnes anarchisti nachádzajú hriešny stav v rodine, a ten podľa nich spočíva v otcovskej moci a monogamii, pričom hlásajú návrat k matriarchátu, k domnelému pôvodnému rajskeému stavu, tak sa v tom prejavuje silnejšie vedomie najhlbších súvislostí, než aké bolo v Proudhonovom výsmechu.

A práve tieto posledné konzekvencie, akou je napríklad zničenie rodiny spočívajúcej na otcovskej moci, má Donoso Cortés neustále pred očami, pretože vidí, že s teologickou ideou mizne aj morálna a s morálnou mizne aj idea politická. A že každé morálne a politické rozhodnutie je v tejto kvázi rajskej pozemskosti spontánneho, prirodzeného života a bezproblémovej telesnosti, paralyzované.

Politika, morálka, diktát a rozhodnutie

Dnes nie je nič modernejšie než boj proti politickosti. Americkí finančníci, priemyselní technici, marxistickí socialisti a anarcho-syndikalistickí revolucionári sa zjednocujú na požiadavke, že musí byť odstránená nevecná vláda politiky nad vecnosťou hospodárskeho života. Naďalej majú byť už len organizačno-technické a ekonomicko-sociologické úlohy, avšak žiadne politické problémy. Dnes vládnucci spôsob ekonomicko-technického myslenia už vôbec nie je schopný percipovať politickú ideu. Moderný štát, zdá sa, sa skutočne stal tým, čo v ňom videl Max Weber – veľkou firmou. Vo všeobecnosti je politická idea pochopená až vtedy, keď sa podarí dokázať istému okruhu osôb, ktorý má na nej pravdepodobný ekonomický záujem, že si ňou môže poslúžiť k svojmu prospechu.

Pokiaľ tu však mizne politické na jednej strane v ekonomickom alebo technicko-organizačnom, tak sa na druhej strane rozpadá vo večnom dialógu kultúrnych a historicko-filozofických všeobecností, ktoré estetickými charakteristikami zafarbujú epochu ako klasickú, romantickú alebo barokovú. V oboch prístupoch sa obišlo jadro politickej idey, totiž jej nárok na – morálne rozhodnutie.

Aktuálny význam uvedených kontrarevolučných štátnych filozofov nachádzame v súvislosti s intenzitou ich rozhodovania. Tak silno stupňujú moment decízie – rozhodnutia, až nakoniec potlačia myšlienku legitimacy, z ktorej vychádzali. Akonáhle Donoso Cortés uvidel, že je koniec obdobia monarchií, pretože už nie sú žiadni králi a žiadny by už nemal odvahu stať sa kráľom inak, ako z vôle ľudu, dotiahol svoj decizionizmus až do dôsledkov, čiže, požadoval politickú diktatúru. Už z citovaných Maistreho výrokov vyplynula redukcia štátu na moment rozhodnutia, naviazaného na nezdôvodňované, neospravedlňujúce sa, a teda akoby z ničoho stvorené absolútne rozhodnutie.

To je však v podstate diktatúra, nie legitimita. Donoso Cortés bol presvedčený, že prišiel okamih posledného boja; na radikálne zlých môže platiť len diktatúra a legitimistická myšlienka nástupníctva sa stane v takom

okamihu prázdnu zafatosťou ľudí, ktorí chcú mať za každú cenu pravdu.

Nemožnosť úniku pred rozhodovaním: Bud' - alebo

To mu umožnilo dať vystúpiť protikladom autority a anarchie, s absolútnou rozhodnosťou a vytvoriť tak nezmieriteľnú antitézu. Pokiaľ Maistre tvrdí, že každá vláda je nutne absolútna, tak pravý anarchista hovorí doslova to isté; len z toho vyvodzuje, vďaka svojej axióme o доброте človeka a o skorumpovanej vláde, opačný praktický záver, totiž, že každá vláda musí byť potlačená, pretože je diktatúrou.

Každé privlastňovanie si rozhodovania je pre anarchistu zlé, pretože všetko správne podľa neho prichádza samo od seba, pokiaľ sa práve nenaruší tento dobrý imanentný princíp ľudského života, nejakým privlastňovaním si rozhodovania. Nakoniec však pravda tejto radikálnej antitézy donúti aj jeho k tomu, že sa aj on sám musí definitívne rozhodnúť – proti rozhodovaniu! A preto u najväčšieho anarchistu 19. storočia, Bakunina, dochádza nakoniec k pozoruhodnému paradoxu, že sa musel stať v teórii teológom anti-teologického a v praxi diktátorom anti-diktatúry.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/liberalizmus-ako-vecna-diskusie-neustaly-dialog-a-strach-pred-definitivnym-rozhodnutim-bud-alebo-ii-cast/>